

מאור הזית

דברי תורה משלח מערכת מכון עלה זית

שנה ב: גליון מח | שבת קודש פרשת כי תבא | ט"ז אלול ה'תשפ"ו

מאור המצוות

שכר קבלת הציווי ושכר המעשה
שמעתי בקול ה' אלקי עשיתי ככל אשר

צויתי (כו, יד).

יש לתמוה, הלא בפשטות השמיעה בקול ה' ועשיית כל אשר ציוה דבר אחד הם, ומדוע צריך לכפול את הענין במילים שונות.

ובפנים יפות ביאר בזה, על פי דבריו בספר המקנה (קידושין לא, א בתוס' ד"ה גדול) בטעם הדבר שגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, שהמצווה ועושה מלבד מה שהוא מקבל שכר על עשייתו, הרי הוא מקבל שכר על הציווי, כלומר על שהוא מקבל על עצמו לשמוע בקול מצות ה'. והוכיח כן מדברי הגמרא בביצה (טז, א), שאמרו שם שכל מצוה שנתן להם הקב"ה לישראל נתן להם בפרהסיא, חוץ משבת שנתן להם בצניעה, והקשו שם, שאם כן לא יענושו הנכרים עליה, ופירש רש"י (ד"ה לא לענושו), שמצינו שחזר הקב"ה להענישם על התורה ועל המצוות, כדכתיב (לקמן לג, ב) "וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן". והקשה המהרש"א, היאך

קברו של הרב פנחס הלוי איש הורוויץ בפרנקפורט

אפשר שיענושו הנכרים על שלא קיימו את השבת, הלא אדרבה, אסור להם לשמור את השבת, ואם יקיימו את השבת יענושו, וכדקיימא לן (סנהדרין נח, ב) שנכרי ששבת חייב מיתה. וביאר הפנים יפות, שאמנם אין להם עונש על המעשה בפועל, שנתבטלו משמירת השבת, שהרי באמת לא ניתנה להם השבת ואסור להם לקיימה, אבל ראוי להם העונש על שלא קבלו על עצמם את מצות השבת, ועל זה הקשו בגמרא שלא יענושו על שלא קיבלוה, מאחר שלא ניתנה בפרסהיא ולא ידעו ממנה.

ובודאי מידה טובה מרובה, שאם העונש בא בין על המעשה ובין על חסרון קבלת המצווה, כל שכן שמתן השכר הוא בין על מעשה המצווה עצמו ובין על עצם קבלת המצווה והסכמת הלב לקיימה.

ועל פי זה ביאר הפנים יפות את כפל הלשון בפסוק דידן, "שמעתי בקול ה' אלקי עשיתי ככל אשר צויתי", לפי שהשמיעה בקול ה' היא הקבלה וההסכמה לקיים את מצוותיו ושלא לסור מהם ימין ושמאל, וזהו ענין נפרד מקיום המעשה בפועל.

מאור השכחה

שכחת המצוות וזכירת העבירות

כי תכלה לעשר וגו' בערתי הקודש מן הבית וגו' לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי (כו, יב-יג).

סיפר הרה"ק רבי מרדכי הגר זצ"ל מוויז'ניץ מאנסי, שפעם אחת בעת שנפגש הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זצ"ל [בהיותו רב בעיר קראלי] עם זקינו הרה"ק בעל אהבת ישראל מוויז'ניץ זצ"ל, חזר הרבי מוויז'ניץ באזני הרבי מסאטמאר על מאמר הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זצ"ל, לפרש בדרך רמז ומליצה את מה שאומרים בתפילת ראש השנה, "כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם, ואין שכחה לפני כסא כבודך", שהקב"ה זוכר דוקא את הנשכחות מבני האדם, בין בעבירות ובין במצוות.

שאם האדם שוכח את עוונותיו ואינו שב עליהם, אזי הקב"ה זוכר את עוונותיו ומענישו עליהם, אבל אם האדם זוכר את עוונותיו ומקיים בנפשו "וחטאתי נגדי תמיד", והוא שב עליהם בתשובה שלימה, אזי כביכול אין הקב"ה זוכר את עוונותיו, אלא שוכחם ומעביר אותם מלפניו. וכן הוא להיפך במצוות, שאם האדם שוכח את המצוות והמעשים הטובים שעשה, ואינו מתגאה בהם, אלא אדרבה, מרגיש בנפשו שעדיין לא עשה מאומה ומשתדל להתעלות המשך בעמוד 2

הגאון רבי פנחס הלוי איש הורוויץ זצ"ל אב"ד פפד"מ (1731-1805)

נולד בשנת תצ"א בטשורטקוב שבגליציה לרב העיר הגאון רבי צבי הירש הורוויץ זצ"ל, שהיה מגדולי הדור ומגזע היחס. ראשית לימודו היתה אצל אביו. נשא לאשה את בת הגאון רבי יואל הלפרין מלעזנוב, שהעמיד לו בית תלמוד והחזיק אותו מכספו. בשבתו בצל חמיו למד תורה מפי אחיו הגאון רבי נחום הורוויץ אשר השפיע עליו מחכמתו המרובה. לאחר מכן כאשר אחיו נתמנה לכהן כרב העיר פרוסקורוב, למד במשך כמה שנים עם אחיו השני, הגאון רבי שמעלקא מניקלשבורג. בסביבות שנת תקט"ו או לפניה [בהיותו כבן 24 בלבד] נתמנה לרב העיר וויטקוב, ולאחר מכן עבר לכהן כרב העיר לעכוויץ. נסע אל המגיד ממעזריטש זצ"ל ללמוד ממנו דרכי חסידות ועבודת ה'. בשנת תקל"ב נתקבל לכהן פאר כרב העיר פרנקפורט דמיין, ונשא במשרה זו עד לפטירתו. בפפד"מ עמד בראשות ישיבה והרביץ תורה לתלמידים רבים, כמו כן עמד על משמר היהדות בעוז ובתעצומות כנגד המתחדשים. גדול תלמידיו שם היה הגאון בעל "חתם סופר" זצ"ל. הדפיס בחייו את ספריו: "ספר כתובה" על מסכת כתובות, "ספר המקנה" על מסכת קידושין, וקונטרס אחרון לשו"ע אבן העזר הלכות קידושין והלכות כתובות. את ספריו קרא בשם הכולל "הפלאה" [ראשי תיבות של שמו: הקטן פנחס הלוי איש הורוויץ]. לאחר פטירתו הוציאו לאור מכתב ידו את הספרים: "פנים יפות" על התורה, "חידושי הפלאה" על כמה ממסכתות הש"ס ועל חלק משו"ע יורה דעה וחושן משפט, "נתיבות לשבת" על שו"ע אבן העזר, ושו"ת "גבעת פנחס". נפטר בד' תמוז תקס"ה ונטמן בפפד"מ.

מאור המטר Partners with Hashem

יפתח יהוה לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך בעתו.

Hashem shall open for you His storehouses of goodness, the heavens, to provide rain for you in its time (Devarim 28:12).

Chazal (*Sifri, Eikev 6*) explain that the expression *in its time* means that Hashem will provide the rain specifically on Shabbos nights, when people are home.

The *Medrash Rabba (Bereishis 11:5)* relates a conversation between Rabi Akiva and Turnus Rufus about rain on Shabbos. Turnus Rufus challenged Rabi Akiva: If Hashem honors Shabbos, why does he make rain fall on Shabbos, He is transgressing the *melachah* of *hotzah* on Shabbos by transferring the rain from the domain of heaven to the domain of the earth? Rabi Akiva responded; the heaven and the earth both belong to Hashem, and therefore, for Him, this does not constitute a transfer from one domain to another.

Chazal (*Berachos 35a*) pose a contradiction between the *pasuk* which states; *To Hashem belongs the earth and its contents (Tehillim 24:10)* and the *pasuk* which states; *The heavens are Hashem's, and the land He has given to mankind (Tehillim 115:16)*. The *Medrash Lekach Tov (Shemos 9:29)* answers that although the land belongs to Hashem, when Klal Yisrael does His will He gives it to mankind.

This - says the Panim Yafos - raises a question. Our *pasuk* which promises that Hashem will provide rain in its time refers to what will happen when Klal Yisrael does His will.

In such a situation, Hashem has given the land to mankind. The question of Turnus Rufus therefore remains; the rain that falls from heaven to earth on Shabbos is moving from one domain to another.

The Panim Yafos answers based on the Gemara in Shabbos (119b), which says that one who properly keeps Shabbos becomes a partner with *Hakadosh Baruch Hu* in the act of creation. It emerges that when Klal Yisrael properly keeps Shabbos, both the heavens, from which the rain falls, and the land, are their possessions.

The *pasuk* which states that; *The heavens are Hashem's*, is not referring to the heavens from which the rain originates, but rather to the *shemay hashamayim*—the uppermost heavens. The *pasuk* states: *Praise Him, the uppermost heavens and the waters that are above the heavens (Tehillim 148:4)*. From here we see that the waters which are the source of rain are above the heavens but are not part of the uppermost heavens.

It is the uppermost heavens that remain exclusively the domain of Hashem. The heavens from which the rain originates and the earth, however, both belong to Klal Yisrael when they keep Shabbos and do the will of Hashem.

The answer of Rabi Akiva is therefore understood: When a Yid properly observes Shabbos, the rain falling from Heaven to earth is not a transfer between two domains that belong to different owners. Both domains belong to those who have become partners with *Hakadosh Baruch Hu* in creation.

ומתוודה על עוונותיו, ואילו כאן האדם מדבר בשבח עצמו, שקיים את כל המצוות האמורות במעשר, ומדוע נקרא שמו וידוי. אמנם על פי מאמר הרה"ק מבארדיטשוב יתבאר הענין, כי האדם מזכיר שקיים את כל המצוות בדקדוק ולא עבר על אחת מהנה, אולם "ולא שכחתי", הוא מתוודה על כך שהיה צריך לשכוח ולא להחזיק טובה לעצמו, ולא שכח, אלא זכר במחשבתו את המצוות שעשה והתגאה בהם.

המשך מעמוד 1 יותר ויותר, אזי הקב"ה זוכר לו את כל המצוות והמעשים הטובים שעשה ונותן לו שכר טוב עליהם. אבל אם האדם זוכרם ומתגאה בהם, אזי כביכול אין הקב"ה זוכרם, ואינו מקבל שכר עליהם.

הרבי מסאטמאר, בשמעו את הדברים, אמר מיד כי על פי זה יש לבאר מה שמצינו שפרשת "כי תכלה לעשר וגו'" נקראת וידוי מעשר (מגילה כ, ב ועוד), ולכאורה הדבר תמוה, הלא וידוי דברים הוא כשהאדם מודה

AVAILABLE AT ALEHZAYIS.COM